

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Iriny Tkeshelashvili na temat:
*Zewnętrzna komunikacja strategiczna Gruzji po 2003, przygotowanej pod kierunkiem
prof. dr hab. Nikolaja Iwanowa, maszynopis ss. 295.***

Podstawa formalna przygotowania recenzji: Uchwała Rady Naukowej Uniwersytetu Opolskiego z dnia 22 czerwca 2023 r.

1. Uwagi wstępne

Badania politologiczne dotyczące polityki wewnętrznej i zagranicznej Gruzji, jak również zmiany ustrojów-polityczne w państwie po Rewolucji Róż z 2003 roku stanowią zauważalne zainteresowanie naukowców w Polsce, zauważyć należy jednak, że powstałe dotychczas rozprawy naukowe nie wyczerpują problematyki transformacji politycznej i ustrojowej państwa z regionu Kaukazu Południowego. Warto przypomnieć, że do najbardziej rozpoznawalnych polskich badaczy Gruzji zaliczano, między innymi: Wojciecha Materskiego¹, Andrzeja Furiera², Jana Brodowskiego³ oraz innych⁴. Zauważalne jest, że uwaga środowisk eksperckich i akademickich w stosunku do Gruzji wzrastała w związku z wydarzeniami mającymi wpływ nie tylko bezpośrednio na państwo, ale również na region Kaukazu Południowego lub Europę Wschodnią. Z pewnością do takich wydarzeń należy Rewolucja Róż z 2003 roku, wojna rosyjsko-gruzińska z 2008 roku, ale też sukces reform w wielu dziedzinach życia politycznego i gospodarczego, zapoczątkowanych w czasach prezydentury Michała Saakashvilego. Z czasem jednak uwaga wobec Gruzji zauważalnie

¹ W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000.

² A. Furier, *Polacy w Gruzji*, Warszawa 2009, tenże, *Gruzja niepodległa. Od monarchii do republiki*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2020,

³ J. Brodowski, *Gruzja po rewolucji róż: obraz przemian polityczno-społecznych w latach 2003-2018*, Kraków 2019.

⁴ Nie sposób wymienić tytułów rozpraw doktorskich na temat Gruzji, które powstały w polskich ośrodkach naukowych, jednak nie zostały wydane jako monografie. Należy zauważyć, że istnieją imponująca polska publicystyka na temat współczesnej Gruzji, jest to jednak inna kategoria publikacji, różniąca się od rozpraw naukowych.

zmaląa w mediach, co nie oznaczało, że zostały wyczerpane tematy dotyczące transformacji ustrojowej i politycznej tego państwa. Recenzowana dysertacja z pewnością przyczyni się do wzbogacenia politologicznych prac naukowych dotyczących współczesnej Gruzji / Sakartwelo⁵.

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Układ pracy jest czytelny i logiczny, treść rozprawy jest zgodna z tematem zaznaczonym w tytule.

We Wstępie Doktorantka sformułowała ogólny cel pracy, cele szczegółowe, jak i uzasadniła cezurę czasową prezentowanych badań (2003 - 2020), ponadto zaprezentowała tło polityczne i społeczne badanego okresu, nawiązała do stanu badań tematu określonego w tytule rozprawy. Należy zauważyć, że obszerny Wstęp rozprawy (ss. 5-15) zawiera istotne treści wyjaśniające tak strukturę pracy, jak i metodologię przedstawionych badań. Autorka już we wstępie akcentuje uwagę na złożoności zagadnienia „zewnętrznej komunikacji strategicznej”, wskazuje także na konieczność odwołania się do działalności poszczególnych resortów i agend państwowych Gruzji, realizujących założenia komunikacji strategicznej. Warto zaznaczyć, że prewencyjne wyjaśnienie licznych pytań we wstępie rozprawy, które mogą pojawić się u recenzenta, jest właściwym wprowadzeniem do rozdziałów merytorycznych.

W pierwszym rozdziale rozprawy poświęcono uwagę zagadnieniom teoretycznym oraz wyjaśnieniu najważniejszych pojęć, którymi operowano w dysertacji. Doktorantka podjęła próbę wszechstronnego zaprezentowania rozważań dotyczących interpretacji i genezy podstawowego terminu, którym operowano w rozprawie - „zewnętrznej komunikacji strategicznej”. W tym celu została przeprowadzona także dokładna analiza pokrewnych pojęć, wskazano na dylematy badawcze oraz mnogość interpretacji takich pojęć jak „komunikacja”, „strategia”, „public relations”. Autorka podjęła słuszną decyzję, dołączając do analizy tabele (s. 22, s. 25, s. 27, s. 46), w których w sposób lakoniczny i zwięzły

⁵ Autorka dysertacji wyjaśnia etymologię nazwy państwa, podkreślając, że funkcjonująca nazwa państwa „Gruzja” jest zrusyfikowaną wersją, natomiast właściwa nazwa państwa - Sakartwelo (s. 13). Należy przy tym zaznaczyć, że dotychczas nazwa Sakartwelo jest oficjalnie uznana przez Litwę. Decyzja władz litewskich zapadła w setną rocznicę państwowości gruzińskiej (2018 r.), natomiast od 2021 r. jest to jedynie obowiązująca nazwa państwa.

zaprezentowała istniejące w nauce podejścia teoretyczne dotyczące wyżej wymienionych pojęć. Należy podkreślić, że Doktorantka zaprezentowała wysoki poziom umiejętności analitycznych i badawczych, gdyż sięgnęła do licznych dokumentów unijnych, jak również amerykańskich, niemieckich i polskich odnoszących się do problematyki komunikacji strategicznej np. w biznesie lub w sferze militarnej. W rozdziale dokonano solidnego przeglądu koncepcji i podejść traktujących tak pojęcie „komunikacja strategiczna”, jak i wskazano na dziedziny jego zastosowania. Autorka przedstawiła także komponenty „komunikacji strategicznej”, dołączając do analizy schemat (s. 51), który pokazuje wielopoziomowy charakter pojęcia. W rozważaniach teoretycznych została także zwrócona uwaga na modele zewnętrznej komunikacji strategicznej oraz istniejące współczesne podejścia badawcze wobec znaczonego zagadnienia. Zaprezentowane tło rozważań teoretycznych, ujętych w pierwszym rozdziale rozprawy, jest właściwą podstawą do zarysowania uwarunkowań kształtowania zewnętrznej komunikacji strategicznej Gruzji.

W recenzowanej rozprawie została poświęcona uwaga podstawowemu zagadnieniu w kontekście zewnętrznej komunikacji strategicznej, jakim jest polityka zagraniczna państwa. W drugim rozdziale dysertacji zaprezentowano interesującą analizę polityki zagranicznej Gruzji po odzyskaniu niepodległości. Autorka uwzględniła uwarunkowania geopolityczne mające wpływ na ukształtowanie priorytetów polityki zagranicznej suwerennej Gruzji. W rozdziale przedstawiono obszerny zarys sytuacji politycznej i kwestii bezpieczeństwa mających bezpośredni wpływ na podejmowane decyzje przez władze gruzińskie w dziedzinie polityki zagranicznej. Doktorantka wskazała na priorytety współpracy Gruzji z Unią Europejską oraz USA jako pożądane i popierane przez społeczeństwo, natomiast relacje z Federacją Rosyjską zaliczyć można do koniecznych i wymuszonych, ze względu na stosowany szantaż i stałe zagrożenie militarne ze strony tego państwa. Autorka dokonała szczegółowego przeglądu podejmowanych decyzji w sprawie zbliżenia państwa z UE tak ze strony Gruzji, jak i ze strony struktur unijnych. W rozdziale przedstawiono analizę szeregu dokumentów, opinii oraz analiz dotyczących relacji gruzińsko-unijnych, zaakcentowano uwagę na podpisaniu Umowy stowarzyszeniowej pomiędzy Gruzją a UE w 2014 roku oraz zwrócono uwagę na perspektywę współpracy w nowych warunkach, wynikających z podpisanej umowy. Doktorantka uwzględniła istniejące zagrożenia i wyzwania dla perspektyw euro-integracyjnych państwa, jak również wskazała na aktualny stan relacji

gruzińsko-unijnych, który charakteryzuje się zauważalnym wyhamowaniem zainteresowania władz gruzińskich w aktywnej współpracy z UE. Autorka odniosła się także do relacji gruzińsko-amerykańskich, które mają strategiczne znaczenie dla państwa, zaznaczając, że te relacje przekładają się także na współpracę z NATO (s.149). Doktorantka wielokrotnie podkreśla, że Gruzja w dużym stopniu wzorowała tworzenie zewnętrznej komunikacji strategicznej na doświadczeniach amerykańskich. Warto zauważyć, że rozważania Autorki opierają się na licznych dokumentach z zakresu polityki zagranicznej państwa, jak również na bogatej literaturze przedmiotu, wyróżniają się dojrzałością badawczą oraz wskazują na doskonałe umiejętności analityczne Doktorantki.

Rozdział trzeci rozprawy został poświęcony genezie kształtowania zewnętrznej komunikacji strategicznej Gruzji. Autorka zaprezentowała w pierwszej kolejności meandry polityki wewnętrznej, decydującej o wyborach strategicznych państwa, zwróciła także uwagę na rolę M. Saakaszwilego, jako lidera politycznego dążącego do szybkiej integracji Gruzji z UE i NATO. Należy zauważyć, że liczne reformy przeprowadzone za czasów prezydentury Saakaszwilego bez wątpienia przyczyniły się do umiędzynarodowienia państwa oraz budowania pozytywnego wizerunku Gruzji w Europie i na świecie, co potwierdzały liczne rankingi organizacji i instytucji międzynarodowych. Doktorantka zwraca uwagę, że zewnętrzna komunikacja strategiczna państwa jest podporządkowana „umiędzynarodowieniu zagrożenia integralności terytorialnej Gruzji” (s. 162). Logicznym jest, że w kontekście zaprezentowanych rozważań w rozprawie została poświęcona uwaga problematyce wpływów wojny rosyjsko-gruzińskiej z 2008 roku na poważne zmiany w społeczeństwie gruzińskim, jak również kształtowanie zewnętrznej komunikacji strategicznej państwa. Doktorantka uznaje, że wojna rosyjsko-gruzińska „odegrała rolę katalizatora” (s. 176) i przyspieszyła proeuropejski kierunek rozwoju państwa. Trudno nie zgodzić się z takim wnioskiem, gdyż, jak zostało to ujęte w rozprawie, reakcja UE na wojnę rosyjsko-gruzińską „zdefiniowała początek nowej roli UE na arenie międzynarodowej” (s. 178). Autorka odniosła się kolejny raz do relacji Gruzji z USA oraz NATO, prezentując analizę polityki zagranicznej państwa w tym zakresie, uznając że te relacje i członkostwo Gruzji w NATO jest jedyną gwarancją bezpieczeństwa państwa.

W czwartym rozdziale recenzowanej rozprawy została zaprezentowana analiza roli instytucji państwowych w kształtowaniu zewnętrznej komunikacji strategicznej Gruzji.

Autorka zwróciła uwagę na spójność zewnętrznej komunikacji strategicznej z koncepcją bezpieczeństwa narodowego, strategią polityki zagranicznej, strategią informacyjno-komunikacyjną na rzecz integracji z UE i NATO (s. 202). Odwołując się do poważnych reform w Gruzji za czasów prezydenta Saakashwilego oraz diametralnych zmian, które zaszły w tym czasie w zarządzaniu państwem, Autorka zwraca uwagę na pozytywne wyniki tych zmian oraz ich wpływ na wizerunek państwa (s. 208). W kolejnym dziesięcioleciu (2012-2022) w Gruzji dokonywano również zmian mających na celu europeizację państwa, nie miały one jednak tak spektakularnego charakteru, a nawet zauważono pewien regres.

Doktorantka przeprowadziła obszerną kwerendę dotyczącą funkcjonowania poszczególnych resortów państwowych, w których zostały powołane oddzielne departamenty komunikacji strategicznej, prezentując interesujące samodzielne opinie i wnioski. Rozważania Autorki zostały uzupełnione tabelami oraz schematami, obrazującymi poruszane kwestie instytucjonalizacji zewnętrznej komunikacji strategicznej.

Piąty rozdział recenzowanej rozprawy stanowi interesujące studium przypadku, w którym Autorka podjęła próbę zaprezentowania praktycznego wymiaru zewnętrznej komunikacji strategicznej państwa, odwołując się do przykładu współpracy Województwa Dolnośląskiego z Republiką Autonomiczną Adżarii. W rozdziale zostały przedstawione najważniejsze osiągnięcia współpracy pomiędzy regionami partnerskimi, Doktorantka także uwzględniła szerszy kontekst współpracy polsko-gruzińskiej. W rozdziale zaznaczono, że partnerskie regiony rozwijają współpracę w dziedzinie turystyki, gospodarki, szkolnictwa, medycyny i kultury (s. 250). Przedstawiciele gruzińskiego regionu partnerskiego podkreślają także znaczenie osiągnięć Polski w decentralizacji oraz rozwoju samorządności, co stanowi szczególne zainteresowanie dla Gruzji. Autorka podała konkretne przykłady zrealizowanych projektów jako wynik współpracy międzyregionalnej/międzypaństwowej. Z pewnością, przedakcesyjne oraz poakcesyjne doświadczenia Polski stanowią duże zainteresowanie dla Gruzji jako państwa mającego ambicje integracji z UE. Zaprezentowany rozdział pozostawia pewien niedosyt, wynikający ze zbyt lakonicznej analizy dotyczącej współpracy między regionami partnerskimi. Zachęcam Doktorantkę do rozszerzenia zaprezentowanych rozważań, tym bardziej, że sama Doktorantka brała bezpośredni udział w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy przedstawicielami władz samorządu Województwa Dolnośląskiego i władzami Autonomicznej Republiki Adżarii.

3. Baza źródłowa i literatura przedmiotu

Rozprawa zawiera imponujący wybór literatury przedmiotu w kilku językach: gruziński, angielski, polski, rosyjski. Uwzględniając temat rozprawy Doktorantka sięgnęła, z oczywistych powodów, do publikacji w języku gruzińskim, co szczególnie wzbogaca pracę oraz pozwala na przeprowadzenie wszechstronnej analizy poruszonej problematyki. Warto podkreślić, że przeprowadzona przez Doktorantkę dokładna kwerenda dorobku gruzińskich politologów i ekspertów⁶ zajmujących się kwestiami polityki zagranicznej Gruzji oraz zachodzącymi zmianami w polityce wewnętrznej państwa, stanowi ważny element zrównoważenia opinii i analiz prezentujących przez autorów zagranicznych. Autorka odwołała się do licznych materiałów źródłowych o zakresie narodowym i ponadnarodowym - ustaw, konwencji, dyrektyw, strategii, raportów. Umiejętność analizy materiałów źródłowych należy do szczególnie cennych zalet badawczych, co Doktorantka doskonale udowodniła. Poruszony w dysertacji problem należy do mało zbadanych, dlatego też wymagał szczególnej uwagi wobec wskazanej kategorii materiałów. W recenzowanej rozprawie uwzględniono także obszerną literaturę przedmiotu - monografie i artykuły naukowe w kilku językach, zwrócona została również uwaga na materiały informacyjne instytucji i organizacji, rankingi międzynarodowe oraz publikacje w mediach. Należy zauważyć, że sama Doktorantka jest autorką lub współautorką kilku artykułów naukowych, tematyka których nawiązuje do wybranych problemów współczesnego państwa gruzińskiego, w tym także do zagadnień zewnętrznej komunikacji strategicznej państwa.

4. Język rozprawy oraz poprawność formalna

Dysertacja jest napisana poprawną polszczyzną, zawiera liczne schematy i tabele, które stanowią właściwe uzupełnienie rozważań Autorki, jak również porządkują przywoływane definicje pojęć, którymi operowano w pracy. Należy zwrócić uwagę, że Autorka znakomicie sobie poradziła z zaprezentowaniem zagadnień teoretycznych, posługując się graficznymi schematami, co niewątpliwie ułatwia odbiór przedstawionych treści.

⁶ Zob. np.: K.Gogolashvi, L. Kakhishvili, A. Rondeli, G. Tarkhan-Mouravi i in.

W recenzowanej rozprawie zauważono nieliczne nieścisłości stylistyczne oraz pomyłki techniczne, które łatwe są do poprawienia przed złożeniem pracy do druku. W niektórych fragmentach rozprawy zdarzają się zbyt enigmatyczne sformułowania dotyczące specyfiki polityki zagranicznej Gruzji (s. 74, s. 75), co wymaga doprecyzowania oraz stylistycznej precyzji. Przed przygotowaniem rozprawy do druku warto także bardziej dokładnie uporządkować bibliografię, a także upewnić się w poprawności tłumaczeń tytułów dokumentów z języka gruzińskiego na język polski. Zadanie to wymaga ogromnego nakładu pracy, tym bardziej, że język gruziński jest językiem grupy kartwelskiej, co powoduje, że nawet zapis tytułów dokumentów w alfabecie łacińskim rozwiązuje problem tylko częściowo. Warto także zastanowić się nad przygotowaniem wykazu stosowanych w rozprawie skrótów nazw instytucji, organizacji lub pojęć, jest to jedynie zalecenie, które Doktorantka może uwzględnić w pracach redakcyjnych nad tekstem. Rozprawa spełnia warunki formalne stawiane dysertacjom doktorskim.

5. Wnioski i konkluzja końcowa

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne spojrzenie na kwestie zewnętrznej komunikacji strategicznej Gruzji/ Sakartwelo po 2003 roku. Należy podkreślić, że zaprezentowane ujęcie zaznaczonego problemu jest wszechstronne - Autorka wykazała się solidną wiedzą teoretyczną, jak również potrafiła przedstawić interesującą i samodzielną analizę genezy oraz stanowienia zewnętrznej komunikacji strategicznej w Gruzji. Recenzowana rozprawa zdradza dojrzałość badawczą Doktorantki, dociekliwość naukową, umiejętność myślenia analitycznego oraz dużą wiedzę w podjętej problematyce. Rozprawa może zostać polecona instytucjom państwowym i samorządowym zajmujących się współpracą z Gruzją, ośrodkom analitycznym, dziennikarzom oraz ośrodkom akademickim. Wydanie rozprawy w postaci monografii z pewnością przyspieszy dotarcie do niej szerokiego grona odbiorców.

Reasumując stwierdzam, że rozprawa mgr Iriny Tkeshelashvili spełnia warunki zawarte w Ustawie z dnia 14.03.2003 r. O stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.) i niniejszym wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów procedury ubiegania się o stopień naukowy doktora.

L. Leshchenko